

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1835 oder 1836]

גל הימרי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113

לג (א) ויהי דבר יהוה אלי --
 ירמיהו שנית והוא עודנו
 עצור בחצר המטרה לאמר:
 (ב) כה אמר יהוה עשה יהוה יוצר
 אותה להכינה יהוה שמו: (ג) קרא
 ארי ואענך ואגידה לך גדלות
 ובצרות לא ידעתם: (ד) כי כה
 אמר יהוה אלהי ישראל על ביתי
 העיר הזאת ועל ביתי מלכי
 יהודה הנתצים אל הסללות
 ואר החרב: (ה) באים להלחם
 את הכשדים ולמלאם את פגרי
 האדם אשר הכירתי באפי
 ובחמתי ואשר הסתרתני פני

לג (א) דאז ווארט דעם עוויי
 גען קאם דעם ירמיהו,
 צום צווייטען מצהלע אלס ער
 נאך אינגעשפעררט אים פאר
 האפע דער הויכטוואפע זאם,
 אליא: (ב) זא שפריכט דער
 עוויגע, דער דאז וועלטאלל
 געשאפען, דער עוויגע דער
 עס געבילדעט אונד בעגריני
 דעט, ער דעססען נאכע עוויי
 געם וועזען איז: (ג) רופע
 צו מיר, איך ווילל דיר אנט
 ווארטען, אונד דיר גראסע
 אונד וויכטגע דינגע ענטדעק
 קען, דיא דיר כוהער אונט
 בעקאונט בליעבען. — (ד) זא
 שפריכט דער עוויגע, דער
 גאטט ישראלים, איבער דיא
 היזער דיעער שטאדט אונד
 איבער אללע פאללעסטע דער
 קעניגע יהודהים, דיא נייע
 דערגעריסען זונד, דורך דיא
 מויער ברעכער אונד דורך דאז

מהעיר

קריענסגעשיטץ, (ה) וועלכע דיא כשדים מיט זיך געבראכט אוב זיא צו ערשטירמען אונד
 צו פיללען מיט דען לייצען דעריעניגען דיא איך ערשלאגען לעם אין מיינעם צאָרנע
 אונד גריסמע, אונד אזם דערער אללער באַזוהייט וויללען איך מיין אַנטליץ דיעזער

שטאָדט

ר ש י

לג (א) עלור. בנית הנלא: (ב) כה אמר ה' עושה. העושה זאת: (ג) קרא אלי ואענך.
 להודיעך העתידות: ונכורות. שמורות כלני לעשותם: (ד) הנכותים אל הסוללות. לעשות מהם
 סוללות חלים שצבורי למעלה אשר בונים בני העיר לעלות אל הסוללות להלחם מעליהם אל הכשדים:
 ואל החרב. לחקפא אורח מן קדם דקטלין במרבא: (ה) ולמלאם את פגרי האדם. ואת הנמים
 אשר נחלעושים קברות לפגרים שנהרגים בחוך העיר: ואשר הסתרתני וגו'. כה אמר ה' הווי
 מעלה

ב א ו ר

לג (ב) יוצר אוחה, יתכן שחסר כאן מלת ארץ כמו בישיע' (מ"ה י"ט) כי כה אמר ה' יוצר
 הארץ ועושה הוא כוננה וגו', ונא לחזק ולאמת את הנבואה הנאה. (ג) ובצירות,
 שמורות כלני לעשותם (רש"י), וכפי הדפוס החנ"ך ע"י דניאל בומבירג"י משנת ש"ז לפ"ק אשר
 ל', נראה שרש"י קרא נכורות, ולפ"ז ינא פירושו לנכין. (ה) באים להלחם, מוסב לדעתי
 על הסוללות ואל החרב נאמר למעלה (ל"ב כ"ד) הנה הסוללות באו העיר ללכדה, וכפי מה
 שכתבתי שם, ואת כשדים הוא כמו עם כשדים, ומרב מה הוא כשיל המפילים המגדלים, כמו
 ומגדלותיך

שטאַרט עינטצאָג: (ו) אײַך
פֿערשאַפֿע איהר וויעדער
ארצנייא אונד גענעזונג, לאַס
סע ויא גענעזען אונד איהנען
דעם פֿריעדענס אונד דעם
זעגנענס פֿיללע צושטרעמען.
(ז) אײַך פֿיהרע צוריק דיא גע
פֿאַנגענען יהודה'ס אונד דיא
געפֿאַנגענען ישראל'ס, אונד
שטעללע זיא וויעדער פֿעסט
ו יא עהערעם. (ח) אײַך ריי
נ גע ויא פֿאַן אַללער איהרער
מיססעטהאַט, דיא זיא ווי
דער מיד בעגאַנגען, פֿערנע
בע איהנען דיא לאַסטער אַל
לע דיא זיא געגען מיד פֿער
איבט, אונד ויא דורך זיא פֿאַן
מיר אַבגעפֿאַללען זינד. (ט) צום
עיהעבליכען רוהמע, צום לאַ
בע אונד צור העררליכקייט,
זאַלל עס מיר גערייכען, ביא
אַללען פֿעלקערן דער ערדע,
ווען זיא אַללעם דאַן גוטע
פֿרונעהמען דאַן אײַך יענען
ערוועזען האַבע, ציטטערן
אינד ערבכען ווערדען זיא
אַכדעם וואַהלשטאַנדע אונד
אַללעם דעם גליקע דאַן אײַך
איהר פֿערליהע. (י) זא
שפּריכט דער עוויגע: אַרדע
זעם אַרטע פֿאַן דעם איהר זיא
געט ער זיא אַרע אַהנע מענ

מהעיר הזאת על כל רעהם:
(ו) הַנְּנִי מֵעַל־הַלְּהָ אַרְכֵּהוּ מִרְפֵּא
וּרְפֵאֲתָם וְגַלִּיתִי לָהֶם עֲתָרֹת
שָׁלוֹם וְאַמַּת: (ז) וְהִשְׁבַּתִּי אֶת־
שְׁבוּת יְהוּדָה וְאֶת שְׁבוּת יִשְׂרָאֵל
וּבְנֵתִים כְּבָרָא שְׁנָה: (ח) וְטַהַרְתִּים
מִכָּל־עֹנֶגְם אֲשֶׁר הִטְאוּ־לִי
וּסְלַחְתִּי לְכוֹד־עֹנֹוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר
הִטְאוּ־לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי:
(ט) וְהִיתָה לִּי רֶשֶׁם שְׁשׁוֹן לַתְּהִלָּה
וּלְתַפְאֲרַת לְכָל גּוֹיֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יִשְׁמְעוּ אֶת־כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָם וּפְחָדוֹ וּרְגֹזוֹ
עַל כָּל־הַטּוֹבָה וְעַל כָּל־הַשָּׁלוֹם
אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה קָה: (י) כֹּה וְאָמַר
יְהוָה עוֹד יִשְׁמַע בְּמִקּוֹם־הַזֶּה
אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא
מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין בְּהֵמָה בְּעָרֵי
יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשֻׁמּוֹת

מאין

ימיר ו'

שען אינד פיעה, אין דען שטעדטען יהודה'ס אונד אין דען שטראססען ירושלים'ס

דיא

ר ש י

מעלה לה וגומר: (ו) עתרת שלום. נרכות שלום שלו"ד בלע"ז:

ב א ו ר

ומגדלותיה יתן כחרכותיו כמי' הרד"ק. (ו) וגליתיו, ענין גלה הוא עלטול והנעה ויוצ הלשון
הוא עלטיל השני, ויש בו גם עלטול הווע לכד שאין בו שני, כמו וגם גולה אתה (שמואל ב'
ט"ו י"ט), ויגלס אל אנחת (ר"ה ס' ס' ו') וכמ"ש הרד"ק במכילול, ולש"ז הוראתו קרוב להוראת
מלת גלל, וכן תרגמוזסו. עתרת, מבנין רבוי (רד"ק). (ח) וטרחתיס מכל עונם, אשר
עשו כולל ביחד. וסלחתי לכל עוונותיהם, אשר עשה כל א' וא'.

מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין יוֹשֵׁב וּמֵאֵין
 בְּהֵמָה: (יא) קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה
 קוֹל חֲתָן וְקוֹל בְּלֵה קוֹל אֲמָרִים
 הוֹדוּ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת כִּי־טוֹב
 יְהוָה כִּי־לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מִבְּאֵיִם
 תוֹרַה בֵּית יְהוָה כִּי־אָשִׁיב אֶת־
 שְׁבוֹת־הָאָרֶץ כְּבַר־אֲשֶׁנָּה אָמַר
 יְהוָה: (יב) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 עוֹד יִהְיֶה וּבְמִקוֹם הַזֶּה הִתְרַב
 מֵאֵין־אָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־
 עֲרֵיו נִוָּה רַעִים מִרְבָּצִים צֹאן:
 (יג) בְּעָרֵי הַהָר בְּעָרֵי הַשְּׂפֵלָה
 וּבְעָרֵי הַהַגְּבָה וּבְאֶרֶץ בְּנֵי־מִן
 וּבְסִבְיֵי יְרוּשָׁלַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה
 עַד הַעֲבָרָנָה הַצֹּאן עַל־יְדֵי מוֹנֵה
 אָמַר יְהוָה: (יד) הִנֵּה יָמִים בָּאִים
 נְאֻם־יְהוָה וְהִקְמַתִי אֶת־הַדְּבָר
 הַטוֹב אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּית
 יִשְׂרָאֵל וְעַל־בֵּית יְהוּדָה: (טו) בְּיָמִים

דיא זא פֿערהערט זינד, דאס
 קיין מענש אויך קיין פֿיעה
 מעהר זיך דארין אויפֿהעלט,
 ווערדען איינסט וויעדער גע-
 הערט ווערדען, (יא) פֿריי
 דענרוף אונד יובעללויט, ליע-
 דער דעס ברייטיגאמס אונד
 ליעדער דער ברויט, דיא
 שטיממע יענער וועלכע זינגען:
 „דאנקעט דעם העררן
 דער העערשאַרען
 דען ער איזט גיטיג,
 עוויג וועהרעט זיינע
 גנאדע“ ווען זיא דאָדאָנק-
 אָפֿער אין דען טעמפלעל דעס
 עוויגען ברייגען, דען אויך
 שטעללע וויעדער הער דען
 וואָהלשטאָנד דעם לאַנדעם
 וויא עהערעם, שפּריכט דער
 עוויגע. (יב) פֿערגער שפּריכט
 דער הערר דער העערשאַ-
 רען: איינסט זיעהעט מאַן
 וויעדער אַן דיעועם אָרטע,
 דער וויסט אונד פֿאָן מענ-
 שען זאָ וויא פֿאָן טהיערען ענט-
 בלעסט איזט, אונד אויך אין
 אללען זייגען לאַנדשטערטען,
 דער הירטען וואָהנונגען אויפֿ-
 געפֿלאַנצט, אונד שאַפֿע
 זיך אום זיא הער לאַגען.
 (יג) אין דען בערגשטערטען,
 הים

אין דען טהאל = אונד זידגענענרען אים לאַנדע בנימין, אין דעם געביעטהע ירושלים'ס
 אונד אין דען שטערטען יהודה'ס, ווערדען נאָך העעררען אונטער דעם מוסטערערס
 האַנד פֿאַראַיבער געטריעכען, זאָ פֿערשפּריכט עס דער עוויגע. (יד) עס קאָמט דיא צייט,
 שפּריכט דער עוויגע, וואָ אויך דיעוע פֿאַהע פֿערהויסונג אין ערפֿיללונג ברייגע, דיא אויך
 דעם הויזע ישראל אונד דעם הויזע יהודה, גענעכען האַכע. (טו) אין יענען טאָגען אונד אום
 יע-

ר ש י

(יב) נוה רועים. מדור רועים: (יג) עוד תעברנה כל־אזן וגו'. ילזו וינלו ישראל ע' ימלך סהולך

ב א ו ר

(יא) מביאים, כשמביאים תודה יאמרו כן. אשיב, ענין שוב נ"כ השקטה והנחה, כאשר נחם
 יג * 13

יענע צייט, שפריכט דער עוויג
 גע, לאססע איך דוד איינען
 עטען שאם אויף שפריעסען,
 דער רעכט אונד גערעכטיג
 קייט אים לאנדע פֿעראיבט.
 (טו) דאן ערהאלעט זיך יהודה
 אונד ירושלים, געניעסעט דער
 רוהע אונד נענגען ווירד מאן
 זיא, דער עוויגע אונזערע גע-
 רעכטיגקייט! (זו) דען זא
 שפריכט דער עוויגע, ניכט
 פֿיר אימער זאללע עם דוד אן
 איינען מאן פֿעהלען דער אויף
 דעם טהראנע דעם רייכעם
 ישראלים זיטצעט. (יח) אונד
 ניכט פֿיר אימער זאללע עם
 דען פֿריעסטערן אונד לויים אן
 נאכפֿאלגערן פֿעהלען דיא מיר
 צו עהרען גאנץ אפפֿער דאר.
 ברניגען, שפייזע אפפֿער ריי

הֵהֱם וּבָעַת הַהִיא אֲצַמִּיחַ לְדוֹד
 צִמַּח צְדָקָה וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה
 בְּאֶרֶץ: (טו) בַּיָּמִים הָהֵם תִּוְשַׁע
 יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם תִּשְׁכּוֹן לְבַטָּח
 וְזֶה אֲשֶׁר יִקְרָא לָהּ יְהוָה וְצְדָקָנוּ:
 (זו) כִּי־כֵה אָמַר יְהוָה לֹא־יִכָּרֵת
 לְדוֹד אִישׁ יֹשֵׁב עַד־כַּפֵּא בֵּית־
 יִשְׂרָאֵל: (יח) וְלִכְהֻנִּים הַלְוִיִּם לֹא־
 יִכָּרֵת אִישׁ מִלְּפָנַי מֵעַד עוֹלָם
 וּמִקְטִיר מִנְחָה וְעָשָׂה זִבְחַ כָּל־
 הַיָּמִים: (יט) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־

ירמיהו

בערן, אונד שלאכטאפפער דארברניגען זאללען. (יט) פֿערנער רעדעטע דער עוויגע צו

ירמיהו

ד ש י

בראשם: (יז) לא יכרת. כריתות עולם אלא אם יפסיק סופו לחיוד: (יח) כל הימים. לא יכרת
 להם

ב א ו ר

הר"ק במליל שלי, יכ"כ החנס געועניוס, ולפיהם תרגמתי. (טו) חז אשר יקרא לה, כנאמר
 בסוף יחזקאל (מ"ח ל"ה) ושם העיר מיום ה' שמה, וע"ז נאמר לרוב אשר שמי נקרא עליה, וכן היה
 דרכם מקדם לקרא אנשים או מקומות יקרים ונכבדים, בשם נכבד ויקר להם לזכר עולם על המעשה
 אשר נעשה בהם, להם ולבניהם עד עולם, וכן קרא אברהם להר המוריה ה' יראה, יעקב למזבח
 אל אלהי ישראל (בראשית ל"ג ב') ועיין את המנארשם, וכן קראו ישראל את המקומות בשמם
 לפי המעשה והנס אשר נעשה בהם כמו מרה, משה, מרינה, וכן קרא משה למזבח ה' נסי,
 וכן לרוב, והיו מטעמים הרבה: א) לפוסם הדבר בעולם ולקדש שם ה' נבנים להראות
 גדולתו וגבורתו בעמים. ב) לאות ולזכרון להם למען תהיה תמיד טובת ה' אשר עשה להם
 נגד עיניהם ותדרך נפשם עוז לנרד ולהלל שמו הגדול, או למען יזכרו את הרעה והעין אשר
 עשו להם במקום הזה ויבושו וישונו אליו באשם ובאמונה. ג) לשם ולמופת לבניהם אחריהם
 עד עולם, למען ישמעו ויראו וידבקו בטוב ויברחו מן הרע, וע"ז הנטיחם הנביא פה כי
 באחרית הימים האלה יראה ה' את לדקתו, ויפליא כ"כ לעשות עמהם שיקראו למקום הזה
 ,,ה' לדקתו" לאות ומופת על גדולתו ולדקו, ולזכרון להם ולבניהם עד עולם, ומה נעמו
 בזה דברי חז"ל וכי אפשר לו לאדם לקרא בשמו של מקום, אלא נקרא המקום ראשם אף אתה
 ראשם וגו', לכך נאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראשתי. (יז) לא יכרת, כריתות עולם אלא
 אם יפסקו סופו לחיוד (פירש"י), וכן תרגמתי, והסבותי מלת כל הימים בפסוק י"ח גם על
 מקרא זה, ולמדרש הנחמא דנוש אשר בזה ע"ש. (יח) מלפני, ראוי ורנוי לפני.

אשר

ירמיהו לאמור: (כ) כֹּה אָמַר
 יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֵּן לְיָדֵי הַיּוֹם
 וְאֲתֵּן לְיָדֵי הַלַּיְלָה וְלַבִּלְתִּי
 הַיּוֹת יוֹמָם וְלַיְלָה בְּעַתָּתָם: (כא) גַּם
 בְּרִיתִי תִפָּר אֶת־דָּוִד עַבְדִּי
 מֵהַיּוֹת לֹד בְּנִי מִקֵּד עַל־כַּסְאוֹ וְאֶת־
 הַלְוִיִּם הַכֹּהֲנִים מִשְׁרֵתִי: (כב) אֲשֶׁר
 לֹא־יִסְפָּר צְבֵא הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִמְד
 חוֹל הַיָּם בֶּן אַרְבֶּה אֶת־זֶרַע דָּוִד
 עַבְדִּי וְאֶת־הַלְוִיִּם מִשְׁרֵתִי אֲתִי:
 (כג) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ
 לֵאמֹר: (כד) הֲלוֹא רָאִיתָ מֵהַהֶעָם
 הַזֶּה דִּבְרוּ לֵאמֹר שְׁתִּי הַמִּשְׁפָּחוֹת
 אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה בָּהֶם וַיִּמָּאֲסוּ
 וְאֶת־עַמִּי יִנְאַצּוּן מֵהַיּוֹת עוֹד גֹּי

ירמיהו אונד שפראך: (כ) זאָ
 שפריכט דער עוויגע, ווען
 איהר מיינען בונד מיט דעם
 טאגע אונד מיינען בונד מיט
 דער נאכט אייפלעזען קעגנעם,
 דאס טאג אונד נאכט ניכט צור
 בעשטיממען צייט אבוועג.
 סעלן. (כא) זאָ זאלל אויך
 מיין בונד מיט מיינעם פֿער-
 עהרער דוד אויפגעלעזט ווער-
 דען, דאס ער קיינען נאכקאָמ-
 מען האבע, דער אויף זיינעם
 טהראָנע העררשט, אונד אויך
 (דער בונד) מיט דען פרויסטערן
 אונד לויס דיא אין מיינען
 דיענסטען שטעהן. (כב) וויא
 דעם היממעלס שאַר דיא
 ניכט געזעהלט, וויא דעם
 מעערעס זאָ דער ניכט בע-
 מעססען ווערדען קאן, זאָ פֿעל
 לאַססע איך דיא נאכקאָממען
 מיינעם פֿערעהרערס דוד'ס
 אונד דיא לויס ווערדען, דיא
 מיך בעדיענען. (כג) דער
 עוויגע רעדעטע ווייטער מיט

לפניהם

ירמיהו אונד שפראך: (כד) האַסט דוא ניכט בעמערקט וואָס דיעזע ראַטטע
 פֿיר רעדען פֿיהרט? „דיא צווייא שטעסמע“ זאָגען ויא „אן דענען דער עווי-
 גע וויאהלגעפֿאללען געפֿונדען, האַט ער פֿערוואַרפֿען“ אונד זאָ רייטצען ויא מיין
 פֿאַלק, דאָס עס ניכט מעהר איינע איהנען איינפֿערלויבטע נאָציאָן בלייבע.

יעראך

ר ש י

להם זרע הראוי להעלות עולה ולהקטיר מנחה: (כ) אס חפרו את בריתי היום. אס תוכלו להפס
 אס בריתי אשר כרתי את היום ואת הלילה להיות' בעתם אשר כרתי לנח ונניו ויום ולילה לא ישבותו:
 (כד) שתי המשפחות. המלכות והכהונה: ואת עמי ינאלצן. וכדנכרים האלה הם גורמים לעמי
 לנאץ

ב א ו ר

(כב) אשר לא יספר, כמו כאשר חסר כ"ף הדמיון (רד"ק), ואולי חסר כ"ף הדמיון כנבא וכחול ושעורו
 כנבא השמים אשר לא יספר וכחול אשר לא ימד כן ארבה וגו', כדכתיב במורה והרבה ארבה
 אס זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים. (כד) מה העם, מה הרעים והפוזזים
 אשר בקרבם ידברו. שחי המשפחות, בית דוד ובית אהרן אשר נחר ה' נהם להיות מנהיגי
 העם (רד"ק). ואח עמי ינאצון, וכיון שאו שהאלהים מאס ינאלו את הטובים מהיות

(כ) יעדאך שפריכט דער עווי-
גע: איך מיסטע ניכט דאז בינד-
נים מיט טאג אויף נאכט, ניכט
דיא געזעטצע פיר היממעל
אונד ערדע פֿעסטגעשטעללט
האבען, (כו) ווען איך דען
שטאם יעקב'ס אָדער טיינעם
פֿערעהרערס דוד'ס, פֿער-
ווערפֿען, אונד ניכט פֿאָן ווי-
גען שפרעסלינגען העררשער
איבער דיא נאָ 5 קאָממען
אברהם'ס יצחק'ס אונד יעקב'ס
זעטצען זאָללטע, דען איך
פֿיהרע צוריק איהרע געפֿאָנג-
גענען אינד ערבארמע מיך
איהרער.

לד (ח) פֿאָלגענדער איי-
טראַג וואָרד דעם
ירמיה פֿאָם עוויגען, אַלס
נבוכדנצר דער קעניג פֿאָן בבל
מיט זיינעם גאנצען העיערע
מיט אַללען מעכטען דער ער-
דע דיא אונטער זיינער באַטת-
מעסיגקייט שטאַנדען אינד
מיט אַללען פֿעלקערן ירושלים
אונד אַללע איהרע שטערטע
בעלאַגערטען. (ג) זאָ שפריכט
דער טוויגע דער נאָטט

לפניהם: (כה) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְיָלֵה חֲקוֹת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי: (כו) גַּם-
זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עַבְדֵי אִמָּאם
מִקַּחַת מִזְרַעוּ מִשְׁלִים אֶרֶץ-זֶרַע
אֲבֹרָהֶם יִשְׁחָק וַיַּעֲקֹב פִּי-אֲשׁוּב
אֶת-שְׁבוֹתָם וְרַחֲמָתִים:

לד (ח) הַדְּבַר אֲשֶׁר-הָיָה אֵל-
יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
וַנְּבוּכַדְנֶאֱצַר מֶלֶךְ-בָּבֶל וְכָל-
חֵילוֹ וְכָל-מַמְלַכּוֹת אֶרֶץ
מִמְּשַׁלַּת יָדוֹ וְכָל-הָעַמִּים
גְּלַחְמִים עַל-יְרוּשָׁלַם וְעַל-כָּל-
עָרֵיהָ לֵאמֹר: (ג) כֹּה-אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵלֶךְ וְאָמַרְתְּ אֵל-
צִדְקֵיהֶו מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאָמַרְתְּ

אשכנזי קיי אליו

ישראל'ס: געהעדין אונד זאגע דעם יידישען קעניגע צדקיהו, זאגע איהם נור,
דאס

ר ש י

לנאך מהיות גוי לי: לפניהם. לפני דבריהם אלא שמלמדין אותן לומר לא ישוב הקב"ה מחרונו
עוד ולא תועיל להם תשובה: (כה) אס לא בריתי וי'. אי אפשר שלא יתקיים הנבית שברתי
ליום ולילה להיות בעתם ואי אפשר לחקות שמים וארץ לינטל כאילו לא שמתים: (כו) גם זרע יעקב
וגומר. ונבותינו דרשוהו לענין ברית התורה והמילה ללמוד מכאן שנשבלם נבראו שמים וארץ יך
אין המדרש מושב על סדר המקראות:

ב א ו ר

עוד גוי לפניהם ולעשות כמלותם וכפי' רד"ק. (כו) גם זרע יעקב, כחכ ר' יונה המדקדק
כי יעקב במקום אהרן לפי שזכר שתי המשפחות, וכן אומר בל"ב מדות של ר' אליעזר בנו של
ר' יוסי הגלילי (רד"ק).
לד (א) הדבר, בפרשה זאת נא לבאר את היאמר למעלה (ל"ב ג') אשר כלאו וגו', לאמר
מדוע אהה נבא וגו', וכן דרכו תמיד לבאר בפרשה האחרונה את הראשונה, כאשר
הערתו כמה פעמים. (ב) ואשר אליו, כפל הלשון לרזו שאמר לו הדברים האלה בלי